

DOODLOPENDE ASSETS?

De waarde van 'fossiel' bij een energietransitie

Veroorzaken de gigantische investeringen in olie- en gasbedrijven een nieuwe financiële zeepbel nu de CO₂-uitstoot afgeknepen moet worden? Ja, stelt energieadviseur Jeremy Leggett. Nee, liet minister Dijsselbloem op 14 maart jl. de Tweede Kamer weten. Zijn fossiele voorraden bij een energietransitie 'stranded assets'? Of is er een noodluik?

HARRY PERRÉE

Ruim vier miljard euro was er al uitgegeven aan de bouw van een kerncentrale bij Kalkar toen maatschappelijke protesten en rapporten over de (on)veiligheid van de centrale de Duitse regering in 1991 deed besluiten deze toch niet in gebruik te nemen. Het bouwwerk werd voor 2,5 miljoen euro verpatst; tegenwoordig is het een waterpret-park. Ofwel: wie in energiekwesties een doodlopende straat inloopt en niet tijdig omdraait, betaalt zich scheel. Kalkar is een lachertje vergeleken bij de doem-scenario's die de wereld wachten als we ons geld blijven investeren in fossiele-energiebedrijven. Dat is de vaste overtuiging van energieadviseur, -ondernemer en -activist Jeremy Leggett. Op 24 april hield Leggett in een bomvolle aula van de Universiteit Utrecht een lezing over zijn boek *Uit de Olie*. Zijn boodschap: olie- en gasbedrijven vertellen het publiek onzinverhalen over de energiezekerheid van fossiele brandstoffen en de financiële zekerheid van beleggingen daarin. Die verhalen zijn identiek aan de verhalen die banken tot een jaar of zes geleden vertelden over hypotheekproducten. Net zoals de bankenwereld destijds klokkenluiders weghoonde, doet de fossiele industrie dat nu. Zo stevenen we op een nieuwe financiële crisis af.

Unburnable assets

Carbon Tracker, een door Leggett mede opgerichte non-profit organisatie die de wereld van het grote geld (de kapitaalmarkt) wil koppelen aan de klimaatagenda, publiceerde vorig jaar het rapport *Unburnable Carbon 2013: wasted capital and stranded assets*. Onderzoekers becijferen daarin dat als de olie- en gasbedrijven op dezelfde voet blijven investeren, ze de komende tien jaar 6.000 miljard dollar aan winning van fossiele brandstoffen spenderen. Die investeringen dreigen *unburnable assets* te worden, nu de ruimte om CO₂ uit te stoten steeds verder krimpt. In 2009 zijn de wereldleiders immers overeengekomen

de uitstoot van broeikasgassen te beperken, zodat de temperatuur op aarde maximaal 2 graden stijgt ten opzicht van het pre-industriële niveau. Tot 2050 mag maximaal 565 gigaton CO₂ de atmosfeer in komen. Zouden we de nu bekende fossiele voorraden inzetten voor onze energievoorziening, dan leidt dat tot een uitstoot van 2.795 gigaton CO₂. Leggett ziet zodoende een *carbon bubble*: de waarde van aandelen van bedrijven in de fossiele industrie wordt overschat omdat er de veronderstelling in schuilt dat alle fossiele voorraden worden verbruikt. Dat is steeds onwaarschijnlijker.

Campagne

In de VS loopt sinds 2012 een campagne die burgers aanspoort actie te ondernemen hun spaargeld, beleggingen en pensioenen uit de fossiele industrie terug te trekken. Sommige ideële instellingen en universiteiten hebben hun beleggingen al verduurzaamd. Ook in

197YES | DREAMSTIME.COM

PINGAN YANG | DREAMSTIME.COM

Nederland heeft de actiegroep 350.org, een verwijzing naar de ‘veilige’ concentratie CO₂ in de atmosfeer, sinds kort voet aan grond. “We zijn hier bezig met de campagne *fossil free*, waarbij burgers en studenten instellingen oproepen hun geld terug te trekken uit de fossiele industrie. We helpen lokale campagnes en lokale groepen”, licht coördinator Liset Meddens toe. “Het idee is dat individuen instellingen vragen wat ze met hun geld doen. In Nederland hebben die instellingen niet heel grote bedragen aan directe investeringen, het gaat meer via banken en pensioenfondsen. We willen dat instellingen publiek maken dat ze fossielvrij willen worden, dat hun geld niet in de fossiele industrie gaat en dat ze dat geluid laten horen richting pensioenfondsen en banken.”

Boxtel heeft zich als eerste gemeente fossielvrij verklaard en vraagt banken en pensioenfondsen om Boxtels geld niet in de fossiele industrie te stoppen. “Verder hebben we studentengroepen die actief zijn op hun universiteit of hogeschool”, aldus Meddens. “Van de meeste besturen hebben we nog geen positieve reactie.” Het bestuur van de VU, dat vorig jaar toezegde werk te maken van dit onderwerp, heeft per brief aangegeven dat ze hun investeringen toch niet willen verschuiven. “Ze vonden het te gevaarlijk voor het ren-

dement.” 350.org gaat nu verder met het verzamelen van handtekeningen. (Zie ook pagina 28 in dit magazine voor initiatieven op de Erasmus universiteit, red.)

“Ik heb wel sympathie voor het activisme”, zegt André Faaij, sinds 1 april jl. wetenschappelijk directeur van de Energy Academy Europe en Distinguished Professor energiesysteemanalyse in Groningen. “De fossiele industrie moet beseffen dat op deze voet doorgaan met kolen opgraven, gasputten slaan en CO₂ uitstoten onacceptabele klimaatverandering veroorzaakt.” Maar op de theorie van de *carbon bubble* valt volgens hem wel wat af te dingen. Afvang en opslag van CO₂ (CCS) biedt volgens Faaij een uitweg. “Dat is technisch goed mogelijk, alleen economisch nog niet. Op het moment dat CO₂ een hogere prijs krijgt, bijvoorbeeld 35 tot 50 euro per ton, kunnen we die afvangen.”

Stroop

Hoe dan ook is de energie-infrastructuur als een mammoettanker die door stroop vaart. Investerings zijn slechts in een traag tempo aanpasbaar. “Een groot deel van de emissies richting 2050 ligt al vast. Het is onwaarschijnlijk dat we versneld kolenmijnen, olievelden en boorputten sluiten en centrales vervroegd afschrijven”, meent Faaij. “Dat kost zóveel geld dat je je vervolgens moet afvragen: hoeveel geld heb ik eigenlijk over om vervangende windturbines en zonnepanelen en biomassa centrales te bouwen?” Grootschalige CCS kan volgens hem opbouw van hernieuwbare bronnen betaalbaar maken. “Veel gezaghebbende analyses bevestigen dit.”

Onderzoeker Rens van Tilburg, werkzaam bij het Sustainable Finance Lab, meent dat de wal het schip zal keren. Van Tilburg schreef mee aan het rapport *Doing Too Little Too Late* in opdracht van de Groene Fractie in het Europees Parlement. Die wilde weten wat het barsten van de *carbon bubble* betekent voor het Europese financiële systeem. De onderzoekers gingen uit van rapporten van het International Energy Agency (IEA) over hoeveel fossiele brandstof nog verbrand kan worden en van de Hongkong and Shanghai Banking Corporation (HSBC) over financiële verliezen. Conclusie: in het gunstigste scenario gaat van de 1.000 miljard euro die Europese banken en pensioen in de fossiele industrie hebben zitten, 35 tot 40 procent verloren. Dat CCS een noodluik biedt verwacht Rens van Tilburg niet. Het IEA-scenario gaat immers al uit van het toepassen van CCS. “Je kunt altijd zeggen dat dat meer kan gebeuren. De vraag is: hoe realistisch is het dat CCS snel genoeg wereldwijd wordt toegepast?” Ondanks grootse plannen voor CCS komt het in de praktijk amper van de grond, constateert hij. “Dat is het hele punt met dit soort scenarioanalyses: je kunt er altijd een ander scenario tegenover zetten. Maar het scenario van ‘alles gaat via de opvang onder de grond’ is niet het meest waarschijnlijke scenario.”